

Жалінська Ірина Володимирівна

к.е.н., доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування,
Житомирський державний
технологічний університет,
м. Житомир

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

The main stages of the evolution of the theory of organization are investigated. The main content of theories is given for a better understanding of the need for their development over time.

Теорія організації – це наука про основні закономірності, що регламентують життєдіяльність організацій як реально існуючих об'єктів навколишньої дійсності. На сьогодні сутність організацій розглядається набагато ширше, ніж це було прийнято в традиційному підході, коли сприйняття організації базувалося на механістичній моделі. Однак важливо підкреслити, що традиційні підходи в теорії організації не залишаються поза увагою дослідників. Основні здобутки попередніх шкіл менеджменту як основної науки, об'єктом вивчення якої є організації, інтегровано в сучасну діяльність підприємств. У зв'язку з цим важливим є розгляд еволюції теоретичних концепцій організації.

Дослідження теоретичних концепцій організації можна зустріти у публікаціях багатьох авторів, зокрема: Монастирського Г.Л., Іванової Т.Ю., Альтшулер А.І., Кузнєцової Ю.В., Решетнікової К.В., Гапонової О.С.

Метою дослідження є розгляд основних підходів в еволюції теорії організації.

Загалом простежується три основні фази фундаментальних змін в організаціях в ХХ столітті. Перша фаза – відділення управлінських функцій від капіталу-власності і перетворення управління в професію. Друга фаза – поява командно-адміністративних організацій. Третя фаза – перехід до організацій з перевагою горизонтальних структур і зв'язків, що базуються на широкому використанні інформаційних технологій, спеціальних знань і системних методів прийняття рішень. Кожна фаза організаційних змін була відповіддю на виклики часу, підвищення складності і наукоємності виробництва, радикальні зміни економічних відносин.

Аналіз опублікованих матеріалів щодо основних теоретичних концепцій організації [1–3] дає змогу виділити такі її основні хронологічні етапи.

Класична організаційна теорія. Цей напрям представлено такими основними школами менеджменту: теорія наукового управління (Ф. Тейлор, Г. Гантт, Х. Емерсон), адміністративна теорія організації (А. Файоль), концепція ідеальної бюрократії (М. Вебер). Основну увагу приділено раціоналізації і організації роботи робітників. Теоретичні положення базувалися на майже незмінних умовах зовнішнього середовища, стабільних цілях тощо.

Теорія організаційної поведінки, де можна виділити: школу людських відносин (Г. Мюнстерберг, Е. Мейо), біхевіористичну школу (А. Маслоу, Ф. Герцберг), нові людські відносини (Ф. Котлер; Л. Якокка, Б. Гейтс). Ключовим управлінським завданням стає мотивація персоналу, координація та кооперація його дій; необхідність мотивації співробітників до сприйняття цілей організації як своїх власних, стимулювання бажаної поведінки робітників.

Теорія інститутів та інституційних змін (Д. Норт). Устрій організацій формується під впливом інститутів і розглядається не тільки як раціональний процес, але і як процес зовнішнього й внутрішнього тиску, що призводить до поступового набуття подібності організаціями однієї області (ізоморфізм).

Популяційно-екологічна (еволюційна) теорія (Дж. Фрімен, М. Ханнан, А. Хоулі). Відбувається перенесення аналогії зі сфери біологічної еволюційної теорії. Об'єктом дослідження є популяції організацій; фактори навколишнього середовища вибирають ті ознаки організацій, які найкращим чином підходять для нього. Базується на 4 принципах: варіація, відбір, збереження, боротьба.

Загальна організаційна наука (Тектологія) О. Богданова. Декларується тотожність природних і суспільних явищ із організаційної точки зору. Всі закони, закономірності й принципи ідентичні для будь-яких об'єктів, і навіть різномірні явища поєднуються між собою загальними структурними зв'язками на основі загальних правил. Варто зауважити, що хронологічно цей етап було б правильно розташувати разом з класичною школою, однак широкого розповсюдження погляди Богданова набули лише зараз.

При розгляді основних концепцій теорії організації не можна оминати теорію ноосфери В.І. Вернадського як стратегію розвитку людства, що безумовно має суттєвий вплив на людську діяльність, яка, як відомо, здійснюється в організаційних утвореннях. В.І. Вернадський вважав, що ноосфера в значенні [«розум»](#) – сучасна стадія розвитку [біосфери](#), пов'язана з появою в ній [людства](#). Вчений підкреслював, що за своєю силою впливу на розвиток природи ноосфера має потужність, яку можна порівняти з [геологічною силою](#).

Наразі можна стверджувати, що спостерігається інтеграційна спрямованість у розвитку теорії організації. Відбувається усе більш глибоке і продуктивне взаємопроникнення теорії систем, теорії організації, кібернетики та синергетики в міру їх розвитку. Теорія систем вивчає сутність цілісності та системності, властивості цілого і його частин. Кібернетика вивчає проблеми формування та передачі керуючих впливів для досягнення заданого стану системи довільної природи, тобто досягнення певного рівня її організації. Синергетика вивчає механізми взаємодії елементів системи в процесі її самоорганізації та саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Иванова Т.Ю. Теория организации : уч. изд. / Т.Ю. Иванова, В.И. Приходько. – СПб. : ООО «Питер Принт», 2004. – 268 с.
2. Мильнер Б. З. Теория организации : учебник для вузов / Б.З. Мильнер. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Инфра-М, 2005. – 648 с.
3. Монастирський Г.Л. Теорія організації: навч. посіб. / Г.Л. Монастирський. – К. : Знання, 2008. – 319 с.